

Koronawirus – zobowiązania
umowne w obliczu siły
wyższej

Brysiewicz & Wspólnicy

RADCOWIE PRAWNI

Czym jest siła wyższa?

Pandemia koronawirusa zaskoczyła przedsiębiorców na wielu rynkach oraz w każdej branży. Gospodarka jest siecią naczyń połączonych – problemy w jednej branży pociągają za sobą komplikacje dla innych uczestników obrotu.

W polskim obrocie prawnym nie mierzyliśmy się z sytuacją, w której obrót gospodarczy napotyka tak dużą i trudną do usunięcia przeszkodę. Dotychczas do siły wyższej odwoływano się najczęściej w kontekście braku możliwości efektywnego skorzystania z wymiaru sprawiedliwości w okresie powojennym, braku możliwości swobodnego powrotu do kraju.

„Na równi ze stanem siły wyższej (stanem zawieszenia wymiaru sprawiedliwości), uniemożliwiającym uprawnionemu dochodzenie swych roszczeń przed sądem lub innym organem i w konsekwencji powodującym zawieszenie biegu przedawnienia oraz zasiedzenia, traktuje się niezależny od właściciela, wywołany uwarunkowaniami politycznymi, obiektywny, o powszechnym zasięgu oddziaływania stan niemożności efektywnego dochodzenia w okresie powojennym zwrotu rzeczy na drodze prawnej”
[Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2019 r., sygn. akt I CSK 741/18].

Obecna sytuacja ma charakter złożonej i bezprecedensowej. Losy każdej z umów będą rozstrzygane indywidualnie. Ogólnoświatowe zagrożenie epidemiologiczne oraz wynikłe z tego zawieszenie funkcjonowania instytucji publicznych i realne problemy w działalności kontrahentów, pozwalają na sformułowanie ramowych uwag o skutkach pandemii koronawirusa.

Powszechnie przyjmuje się, że siła wyższa to zdarzenie (a) zewnętrzne, (b) niemożliwe, a przynajmniej trudne, do przewidzenia, (c) którego konsekwencjom nie dało się zapobiec.

Zdarzenie ma charakter zewnętrznego, jeśli następuje poza stronami stosunku prawnego, pozostaje niezależne od ich woli. Zdarzenie jest niemożliwe do przewidzenia, jeśli charakteryzuje się daleko posuniętą nadzwyczajnością. Brak zdolności zapobieżenia skutkom zdarzenia jest definiowany jako niemożliwość odwrócenia określonego zagrożenia lub niebezpieczeństwa. Wszystkie te czynniki należy oceniać obiektywnie.

„Przyczyna powodująca zawieszenie biegu terminu przedawnienia musi mieć charakter obiektywny w tym znaczeniu, że chwilę jej powstania i ustania określają obiektywne okoliczności, niezależne od zachowania się osoby, którą przeszkoda dotknęła. Nie ma znaczenia dla oznaczenia chwili ustania przeszkody czas, w którym osoba ta podjęła stosowne działania; istotne jest to, kiedy powszechne oddziaływanie przeszkody ustало i osoba ta mogła podjąć te działania” [Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2018 r., sygn. akt I CSK 195/17].

Zazwyczaj wyróżnia się podstawowe przykłady zdarzeń, które potwierdzają zaistnienie siły wyższej, tj. zamieszki, działania wojenne, powódź, wybuch wulkanu, **epidemia**, brak możliwości przekroczenia granicy, zakaz przewozu określonych towarów. Przy czym, chodzi o sytuacje nagłe, doniosłe społecznie oraz niemożliwe do przewidzenia.

W konsekwencji, strona stosunku prawnego może w określonych okolicznościach wskazywać, że nie wykonała zobowiązania w wyniku

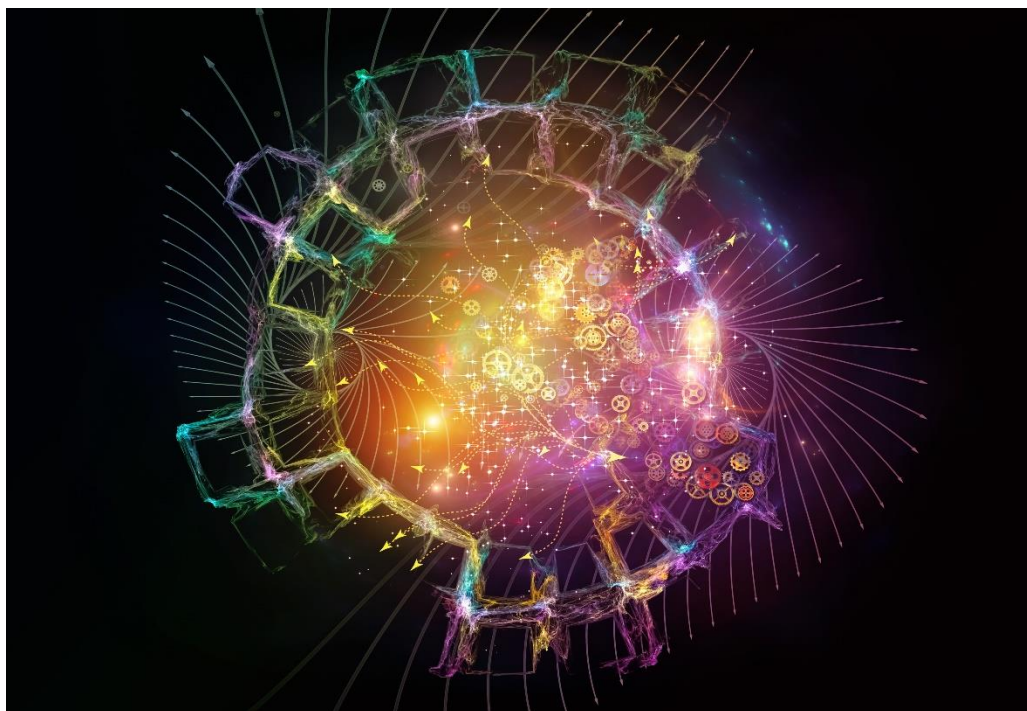
okoliczności, za które odpowiedzialności nie ponosi, a w konsekwencji nie może odpowiadać za skutki takiego niewykonania zobowiązania. Podobnie, możliwa jest obrona przed zarzutem przedawnienia, jeśli strona nie mogła podjąć czynności zmierzających do ochrony swoich praw.

Rekomendowane działania

- **[Zabezpieczenie dowodów i dokumentacji]** Niewykonanie zobowiązania może mieć swój finał w sądzie. Zasadnicze zasady sporów nie zmieniają się i prymat zachowują dowody z dokumentów. Dopiero w szczególnych okolicznościach sąd przesłucha świadków. Dlatego warto na bieżąco zabezpieczyć dowody, które potwierdzą przyczyny niewykonania zobowiązania, w szczególności nie ograniczać się do ustaleń telefonicznych lub ustnych.
- **[Porozumienie z drugą stroną umowy]** Skutki zagrożenia epidemiologicznego dotyczą wielu przedsiębiorców. Zawarcie w tej sytuacji porozumienia, które zmodyfikuje zasady wykonania zobowiązania, może być korzystne dla obu stron. Należy zwrócić szczególną uwagę, czy ustawa lub umowa nie nakazuje zachowania określonej formy dla zmiany umowy (np. pisemnej).
- **[Reagowanie przed terminem wymagalności]** Nie należy oczekiwać z ujawnieniem trudności przed kontrahentem do chwili wymagalności roszczenia. Utrudni to podjęcie przez kontrahenta działań, które umożliwią odwrócenia lub zmniejszenie szkody. Utrudni również skorzystanie z narzędzi umożliwiających zmianę treści umowy na skutek nadzwyczajnej zmiany stosunków.
- **[Realizacja kar umownych lub gwarancji zapłaty]** W przypadku zastrzeżenia w umowie stron kary umownej lub wystawienia gwarancji, istnieje możliwość skorzystania z takich uprawnień. Mogą one pozwolić na uzyskanie środków na bieżącą działalność. Niemniej, należy dokonać analizy postanowień umownych, aby jednoznacznie

określić skutek zastosowania kary umownej (np. wyłączenie możliwości dochodzenia dalszego odszkodowania).

Pandemia wirusa COVID-19 jest zdarzeniem zewnętrznym, niemożliwym do przewidzenia i niemożliwym do zapobieżenia. W konsekwencji istnieje możliwość uznania go za siłę wyższą. W konkretnych okolicznościach może być to przesłanką uniknięcia odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania.

Wpływ stanu siły wyższej na zobowiązania

Ustawodawca przewidział, że zaistnienie stanu siły wyższej może zmienić zakres obowiązków stron:

- **Zakres czasowy obowiązku.** Zaistnienie siły wyższej prowadzi do zawieszenia biegu przedawnienia roszczeń, których strona stosunku prawnego nie może dochodzić przed sądem lub innym organem.
- **Brak winy w niewykonaniu zobowiązania.** Przesłanką odpowiedzialności za skutki niewykonania zobowiązania jest

wina. Jedną z przesłanek wyłączenia winy w niewykonaniu zobowiązania jest zaistnienie siły wyższej. Należy jednak pamiętać, że brak winy w niewykonaniu zobowiązania może zaistnieć również w skutek okoliczności, które nie noszą znamion siły wyższej, ale wynikają ze skutków pandemii koronawirusa.

- **Nadzwyczajna zmiana stosunków.** Zagrożenie epidemiologiczne może stanowić podstawę do sądowej zmiany treści umowy, o ile (a) nastąpiła nadzwyczajna zmiana stosunków, która utrudnia wykonanie świadczenia albo grozi stronie rażąco stratą, (b) strony nie przewidziały takiej zmiany stosunków w umowie, (c) wymagają tego zasady współżycia społecznego.

* * *

Nadzwyczajny charakter obecnej sytuacji może skłonić ustawodawcę do wprowadzenia nadprogramowych środków zaradczych. Monitorujemy działania rządu i będziemy niezwłocznie przekazywać informacje o zmieniających się przepisach. Póki ich jednak nie ma należy mieć świadomość zagrożeń i instrumentów do radzenia sobie z nimi jakie daje nam aktualne prawo. W ostatnich dniach zgłoszono projekt nowelizacji ustawy dotyczącej wirusa COVID-19. Zakłada on m.in., że **do czasu ustania zagrożenia epidemiologicznego zawieszeniu ulegnie bieg terminów przedawnienia roszczeń.**

W związku z nadzwyczajną sytuacją pozostajemy do Państwa dyspozycji zarówno w drodze telefonicznej jak i mailowej.

Jacek Salata

adwokat

Brysiewicz i Wspólnicy sp.k.

Tel. +48 798 856 761

E-mail: jacek.salata@biw.legal